

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์

“อกุศลจิตต — อกุศลจิต, จิตที่เป็นอกุศล”

คำว่า **อกุศลจิตต** เป็นคำบาลีโดยตรง [อ่านตามภาษาบาลีว่า อะ - กุ - สะ - ละ - จิต - ตะ] แปลว่า จิตที่เป็นอกุศล หรือแปลทับศัพท์เป็น อกุศลจิต, จิตเกิดขึ้นเป็นอกุศล ก็เพราะว่ามีอกุศลเจตสิกประการต่างๆ มีความไม่ละอาย ความไม่เกรงกลัวต่ออกุศล ความไม่สงบ และความไม่รู้เป็นต้น เกิดพร้อมกับจิตในขณะนั้น จึงทำให้จิตเป็นอกุศล เมื่อมีอกุศลจิตเกิดขึ้นเป็นไปแล้วย่อมเป็นเหตุให้กระทำในสิ่งที่ไม่สมควรมากมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ประมาทไม่ได้เลยทีเดียว ตามข้อความจากสัมโมหวิโนทนี อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก พระวิภังคปริกัณฑ์ ว่า

“บุคคลผู้ประกอบด้วยความเป็นผู้มีชีวิตอยู่ที่ไม่สมควรอันใด คือ ย่อมไม่ปฏิบัติเหลียวแล เลี้ยงดูมารดาหรือบิดาผู้ป่วยไข้ ย่อมทำการทะเลาะกับบิดามารดาเพราะทรัพย์สมบัติ ย่อมทะเลาะกับพี่ชายน้องชายพี่สาวน้องสาวเพราะเหตุแห่งทรัพย์สมบัติของมารดาบิดา ย่อมกล่าววาจาหมดยางอาย (หน้าด่าน), ย่อมไม่ทำวัตรที่ควรทำต่ออาจารย์ ต่ออุปัชฌาย์ ไม่อุปัฏฐากภิกษุผู้อาพาธ ย่อมถ้อยอุจจาระ ถ้ายปัสสาวะ ย่อมถ่มน้ำลาย สั่งน้ำมูก ลงในสถานที่เป็นที่เคารพแห่งพระเจดีย์ของพระผู้มีพระภาคผู้เป็นพระพุทธรเจ้า ย่อมกัณทร ย่อมเดินใส่รองเท้าเข้าไป ย่อมไม่ละอายในพระสาวกของพระพุทธรเจ้า ย่อมไม่เคารพยำเกรงในสงฆ์ ย่อมไม่ยังหิริโอตตปปะให้ตั้งขึ้นในที่อันควรเคารพ ในบุคคลทั้งหลายมีมารดาและบิดาเป็นต้น การทำอย่างนี้แม้ทั้งปวง ในวัตถุทั้งหลายและในบุคคลมีมารดาเป็นต้น ของบุคคลผู้ประพฤติดูอย่างนี้ ย่อมชื่อว่า ความประพฤดิไม่สมควร”

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงตลอด ๔๕ พรรษา นั้น เป็นไปเพื่ออุปการะเกื้อกูลแก่ผู้ที่ได้ฟัง ได้ศึกษา และมีความเข้าใจไปตามลำดับอย่างแท้จริง แม้แต่ในเรื่องของอกุศลนั้น พระองค์ก็ทรงแสดงไว้เป็นอันมากทีเดียว เพื่อให้พุทธบริษัทได้เห็นโทษเห็นภัยของอกุศลในชีวิตประจำวัน ถ้าไม่ทรงแสดงไว้ ก็ไม่สามารถที่จะระลึกถึงอกุศลของตนเองเพื่อการขัดเกลาได้เลย ถึงแม้ว่าพระองค์จะทรงแสดงไว้อย่างนี้หรือมากกว่านี้ แต่ผู้ที่มีกิเลสก็ไม่สามารถที่จะละอกุศลนั้นได้ ถ้าปัญญาไม่เจริญขึ้นจนสามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้วดับอกุศลได้เป็นขั้น ๆ ตามลำดับ

ข้อความจากอรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก ที่ได้ยกมานั้น ก็เป็นเรื่องที่ทรงโอวาทเพื่อที่จะให้รู้สภาพของอกุศลตามความเป็นจริง เพื่อที่จะให้ระลึกได้ว่า ในขณะนั้นเป็นผู้ที่มีความประพฤติสมควรหรือไม่สมควรต่อผู้ที่ควรเคารพมีมารดาบิดาเป็นต้น ซึ่งเป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ ถ้าสติไม่เกิดก็ไม่สามารถที่จะรู้ได้ในขณะนั้นว่าเป็นความประพฤดิที่ไม่สมควร เพราะถ้าโลภะเกิดหรือถ้าโทสะเกิดแล้วจะให้กายวาจาเป็นกุศล ก็ย่อมเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เนื่องจากว่าอกุศลเป็นสภาพธรรมที่ทำให้ประพฤดิในสิ่งที่ไม่สมควรต่าง ๆ มากมาย ซึ่งผู้ที่มีความประพฤดิที่ไม่สมควรต่าง ๆ นั้น ก็เพราะว่าไม่ได้คล้อยตามพระพุทธรพจน์ ไม่ได้น้อมประพฤดิปฏิบัติตามพระธรรมนั่นเอง แต่ถ้าเป็นผู้ได้ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม อบรมเจริญปัญญา สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกไปตามลำดับ

ความประพฤติที่ถูกต้องดีงาม ก็จะค่อย ๆ เจริญขึ้นตามระดับขั้นของปัญญา จนกระทั่งเมื่อปัญญาถึงความเจริญสมบูรณ์พร้อมแล้ว ก็จะสามารถละอกุศลซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายได้ในที่สุด เพราะอกุศลทั้งหลายจะหมดไปได้นั้น ก็ด้วยการอบรมเจริญปัญญา แต่การละอกุศลจนหมดสิ้นนั้น เป็นเรื่องที่ไกลมาก ก็จะต้องอาศัยการสะสมปัญญาต่อไปอีกเป็นระยะเวลาที่ยาวนานมาก และที่ควรพิจารณา คือ เมื่อได้เกิดมาแล้ว ถ้ามีโอกาสได้ฟังพระธรรม สะสมความเข้าใจถูกเห็นถูก อบรมเจริญกุศลทุกประการเพิ่มขึ้น ก็เป็นชาติที่มีประโยชน์ ในเมื่อกระดูกทุกชิ้นยังรวมกันอยู่ ก็ควรที่จะให้เป็นประโยชน์ในการสะสมความดีและอบรมเจริญปัญญาเพิ่มขึ้น.

[ชมรมบ้านร่มมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]